

Česká zemědělská univerzita v Praze

Institut vzdělávání a poradenství

Katedra profesního a personálního rozvoje

**Výchova k toleranci a metody prevence
předsudků a stereotypů v odborném
vzdělávání**

Bakalářská práce

Autor: **Libuše Šponiarová**

Vedoucí práce: Mgr. Jiří Votava, Ph.D.

2018

Zadávací list 1/2

Zadávací list 2/2

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma:

„Výchova k toleranci a metody prevence předsudků a stereotypů v odborném vzdělávání“

vypracovala samostatně a citovala jsem všechny informační zdroje, které jsem v práci použila a které jsem rovněž uvedla na konci práce v seznamu použitých zdrojů.

Jsem si vědoma, že na mojí bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, především ustanovení § 35 odst. 3 tohoto zákona, tj. o užití tohoto díla.

Jsem si vědoma, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím s jejím zveřejněním dle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a to i bez ohledu na výsledek její obhajoby.

Jsem si vědoma, že moje bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitní databázi a bude veřejně přístupná k nahlédnutí.

Svým podpisem rovněž prohlašuji, že elektronická verze práce je totožná s verzí tištěnou.

.....

(podpis autora)

V ..... dne .....

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce panu Mgr. Jiřímu Votavovi, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady, ochotu a vynaložený čas při tvorbě této bakalářské práce. Dále děkuji pedagogům a žákům Gymnázia a Střední odborné školy Podbořany, kteří se zúčastnili výzkumného šetření k mé bakalářské práci. Také chci poděkovat svému příteli a rodině, kteří mi byli po celou dobu tvorby této práce, potažmo celého mého studia, velkou oporou.

Abstrakt

Bakalářská práce „Výchova k toleranci a metody prevence předsudků a stereotypů v odborném vzdělávání“ řeší problematiku tolerance a postojů žáků na Gymnáziu a Střední odborné škole Podbořany k příslušníkům národnostních menšin. Teoretická část se zaměřuje na objasnění základních pojmů postoje, předsudky, tolerance, národnost, národnostní menšiny, rasismus a výchova k toleranci. Praktická část se zaměřuje na zjišťování postojů žáků uvedené školy k národnostním menšinám. Výzkumnou metodou je dotazníkové šetření. Pomocí dotazníkového šetření žáků a rozhovorů s učiteli jsou stanoveny postoje respondentů k národnostním menšinám. Následně jsou popsána opatření v rámci výchovy k toleranci, která již škola používá. Poté jsou navržena nová opatření a metody pro prevenci sociálního vyloučení a pro předcházení vzniku negativních postojů vůči národnostním menšinám.

Klíčová slova:

postoje, výchova k toleranci, menšiny

Abstract

Bachelor thesis „Education to tolerance and methods of prevention of prejudices and stereotypes in vocational education“ solves issues of tolerance and attitudes of pupils at the Gymnasium and the Secondary Vocational School of Podbořany to members of national minorities. The theoretical part focuses on explanation basic notions of attitude, prejudices, tolerance, nationality, national minorities, racism and education to tolerance. The practical part focuses on identifying the attitudes of the pupils from the mentioned school towards the national minorities. The research method is a questionnaire survey. Using a questionnaire survey of pupils and interviews with teachers helps determine attitudes of respondents to national minorities. Then, the measures within the tolerance education already used by the school are described. New measures and methods are then proposed to prevent social exclusion and prevent negative attitudes toward national minorities.

Key words:

attitudes, education to tolerance, minorities

Obsah

1 Úvod	9
2 Cíle a metodika	11
3 Přehled řešení problematiky	12
3.1 Sociální percepce	12
3.2 Postoje.....	12
3.3 Předstředek, stereotyp	13
3. 4 Tolerance.....	15
3.5 Národ, národnost.....	15
3.6 Národnostní menšiny	16
3.6.1 Národnostní menšiny v České republice	17
3.6.2 Analýza národnostní struktury obyvatel.....	18
3. 7 Etnikum.....	19
3. 8 Rasa.....	20
3.9 Multikulturalita	20
3. 10 Rasismus, xenofobie	21
3. 11 Diskriminace	22
4 Výchova k toleranci na SŠ.....	24
4.1 Multikulturní výchova.....	24
4.2 Vzdělávací programy	25
5 Praktická část	26
5.1 Cíle průzkumu.....	26
5.2 Charakteristika regionu	26
5.3 Popis instituce	27
5.3.1 Nabídka oborů	27
5.3.2 Domov mládeže.....	28
5.3.3 Služby pro veřejnost.....	29
5.4 Dotazníkové šetření	30
5.5 Výsledky dotazníkového šetření	30
5.6 Pohledy pedagogických pracovníků na problematiku	44

5. 7 Minimální preventivní program školy	48
5. 8 Návrhy na nová opatření	49
6 Závěr	51
7 Seznam použitých zdrojů.....	53
8 Seznam tabulek.....	57
9 Seznam obrázků.....	58
10 Seznam příloh	59

Přílohy

1 Úvod

Téma bakalářské práce „Výchova k toleranci a metody prevence předsudků a stereotypů v odborném vzdělávání“ jsem si zvolila, protože každý jedinec je ovlivněn kulturním prostředím, ve kterém žije, studuje nebo pracuje. V současné době již malé děti cestují za hranice naší České republiky, seznamují se s odlišnými životy a tradicemi, poznávají nové lidi a území. A do České republiky také neustále přicházejí noví lidé, kteří se zde chtějí usadit, pracovat, jejich děti zde musí chodit do školy a myslím si, že se občané České republiky s takovou situací ne moc dobře vyrovnávají. Ve společnosti se objevuje celá řada předsudků a stereotypních názorů. Rasismus a diskriminace je, bohužel, stále nedílnou součástí naší společnosti a ve velké míře i našich škol. Vztahy mezi národnostmi, etnickými skupinami patří k velmi citlivým otázkám současné společnosti. Velkou úlohu zde sehrává historický pohled, protože předsudky a postoje se z velké části dědí z generace na generaci. I když se v současné době již na základních školách dbá na multikulturní výchovu, která se objevuje v průřezových tématech a která mají žáky připravit na život v multikulturním světě, je šikana, rasismus a diskriminace součástí českých škol.

Samotnou mě zajímá, jak se česká mládež staví ke spolužákům, kteří jsou součástí určitých národnostních menšin. Jedinci národnostních menšin, kteří přicházejí ze své mateřské země do naší, nemají život jistě jednoduchý. Jak dospělí jedinci nebo jejich děti. Všeobecně je známo, že se děti adaptují lépe a rychleji než dospělí, i když jazyková bariéra bývá nejsložitějším problémem. Představa, že ve škole, která má vytvářet určité sociální prostředí, jsou tito žáci například šikanováni pouze za to, jak vypadají, jakou mají barvu kůže nebo jaký mají původ, je smutná. Každodenně dochází do školy, aby se zde připravovali na své budoucí zaměstnání v této zemi, chtějí se zařadit mezi ostatní a žít zde jak se sluší a patří. K tomu je potřeba vytvořit na českých školách příjemné prostředí, kde si budou všichni rovni. A jestliže zde v naší společnosti chceme vytvořit přátelské multikulturní prostředí, neobejdeme se bez tolerance.

Bakalářská práce je zaměřena na postoje a předsudky k menšinám a na toleranci ve společnosti. V praktické části bakalářské práce zjišťuji postoje žáků Gymnázia a Střední odborné školy Podbořany k národnostním menšinám a jak vnímají situaci této problematiky ve své třídě. Dále zjišťuji názory pracovníků školy na situaci ve škole z hlediska multikulturního soužití. Věnuji se také tomu, jak se škola věnuje prevenci

sociálně patologickým jevům, mezi které patří rasismus a diskriminace. Následně navrhuji další opatření a metody prevence pro předcházení vzniku negativních postojů k národnostním menšinám.

2 Cíle a metodika

Cílem práce je pomocí průzkumu zjistit, jaká je situace v oblasti postojů a tolerance na Gymnáziu a Střední odborné škole Podbořany, popsat současná opatření v rámci primární prevence a navrhnout, jakými metodami by škola mohla zlepšit sociální prostředí a vztahy mezi žáky.

V teoretické části práce budou vysvětleny základní pojmy a teorie, zejména pojmy postoj, postoje k menšinám, tolerance a výchova k toleranci.

V praktické části práce představím případovou studii Střední odborné školy Podbořany, v rámci které charakterizují daný region, popíší zvolenou vzdělávací instituci, pomocí dotazníkového šetření žáků a rozhovorů s učiteli stanovím postoje respondentů k sociálním menšinám a popíší, jaká opatření v rámci výchovy k toleranci již škola používá.

Následně navrhuji nová opatření a metody pro prevenci sociálního vyloučení a pro předcházení vzniku negativních postojů národnostním menšinám.

3 Přehled řešení problematiky

V této kapitole budou vysvětleny základní pojmy, které se týkají řešené problematiky bakalářské práce. Nejprve budou vysvětleny pojmy týkající se vnímání a posuzování druhých lidí. Jako první bude vysvětlen pojem sociální percepce.

3.1 Sociální percepce

Percepce je obecně chápána jako vnímání a Šišková (2001, s. 14, 15) uvádí, že je na světě mnoho pravd a pohled jednoho člověka je jedinečný, ale není jediný. To znamená, že percepce upozorňuje na to, že je potřeba vždy vidět vše z více úhlů. Sociální percepce vysvětluje, jak vnímáme ostatní a jak ostatní vnímají nás. Dále tvrdí, že naše zkušenosti ovlivňují naše vnímání. A vnímání také ovlivňuje informace, které máme dostupné a hodnotový systém, který přejímáme z okolí, a stavy situací, kdy jsme některé podobné věci již prožili. To si nejsme vědomi, myslíme si, že vidění z našeho pohledu je jediné správné, a nepřipustíme si, že pohled druhých lidí je jiný. Tento stav Šišková vysvětluje tak, že odsuzujeme jiné za to, že nevidí určité věci jako my. Jejich chování nebo pohled nám připadá nenormální, ale je však pouze jiné, protože je založeno na jiné osobní zkušenosti.

Každý z nás vnímá odlišně. A to, jak vidíme svět, záleží nejvíce na našich zkušenostech. Proto nelze říci, že by naše vnímání bylo závislé na stavu smyslových orgánů a na vlastnostech podnětů, které působí na naše smysly. Závislost vnímání na sociálních faktorech je vyjádřena v sociální percepci (Trpišovská, Vacínová, 2007, s. 77). S pojmem sociální percepce se dále pojí pojem postoje. Co se však přesně tímto slovem míní?

3.2 Postoje

Postoj definuje Jandourek (2001, s. 189) jako dispozici, která je naučená a reaguje negativně nebo naopak pozitivně na určitý předmět, myšlenku nebo osobu určitým hodnocením, dojemem a způsobem chování.

Hayesová (2013, s. 95) zdůrazňuje tři hlavní rysy postojů. Jako první rys uvádí, že jsou postoje naučené, za druhé, že jsou soudržné, a za třetí, že se týkají pozitivních či negativních reakcí. Postoje jsou spjaty s činností, které ovlivňují naše chování, nelze tvrdit, že postoje jsou pouhými soubory myšlenek.

Průcha (2011, s. 53) definuje postoje jako vztahy, které člověk zaujímá k jiným lidem, sám k sobě nebo ke světu. Postoje si vytváříme během celého svého života. Při hlubším zkoumání postojů zjistíme, že jsou složité a většinou obsahují tři složky:

- kognitivní složka – jedná se o názory a myšlenky, které člověk má o předmětu svého postoje,
- emocionální složka – týká se toho, co člověk cítí k předmětu postoje,
- behaviorální složka – týká se sklonů k jednání vůči předmětu postoje.

3.3 Předsudek, stereotyp

Jandourek (2001, s. 198) předsudek definuje jako názor na jiné osoby nebo skupiny osob, který se obtížně mění na základě nově získaných informací nebo zkušeností. Předsudek je druh stereotypu. Vzniká na základě informací, které jsou nepravdivé nebo nejsou zcela úplné. Jako příklad Jandourek uvádí předsudek vůči národnostní skupině, který vzniká ze všeobecného poznatku.

U předsudků Hayesová (2013, s. 121) vysvětluje, že je lze chápat jako již zafixované, předem utvořené postoje k určitému objektu. Výsledek hodnocení je dopředu určený.

Šišková (2008, s. 10) uvádí, že předsudky jsou pravděpodobně největším zdrojem nedůvěry k cizímu. Jedná se o postoje a stanoviska, které nejsou zdůvodněné a lidé si je pod vlivem prostředí osvojují nebo si nějakým způsobem převezmou od určité autority.

Šišková (2001, str. 15) uvádí: „Předpojatosti až předsudky jsou jakýmsi „natočením“ osobnosti ke stylu efektivní či neefektivní komunikace. Předpojatost vyplývá z hodnotových vzorců chování, tradic, zkušeností a informací (resp. dezinformací) a ze sociální percepce. Vede nás k takovým závěrům a interpretacím, které jsou akceptovány jako pravdivé bez jakýchkoliv důkazů. Obvykle je naše domněnka o lidech ovlivněna hodnotami, informacemi a zkušenostmi s podobnými jedinci a my vyvozujeme závěry na základě věcí, ve které věříme či jež očekáváme. To, že díky tomuto faktoru mnohdy ubližujeme a nedáme druhou šanci, ani nevnímáme.“

Průcha (200, s. 37) upozorňuje, že rozdíl mezi pojmy předsudky a stereotypy je složitá otázka. Nýbrž řada odborníků mezi nimi rozdíl nedělá, ale řada odborníků je rozlišuje. Předsudky lze charakterizovat jako již zafixované názory a postoje, obsahující nepřátelský vztah vůči ostatním. Stereotypy lze hodnotit jako neutrální postoje vůči

ostatním. Předsudky a stereotypy představují v oblasti multikultury jeden z nejzávažnějších problémů. Potíže vznikají už z toho, že předsudky a stereotypy obsahují předem utvořené hodnocení a jsou velice stabilní a těžko se mění. Jedinec s určitými předsudky vztahuje své hodnocení na všechny příslušníky určité rasy nebo národa bez toho, aby posoudil příslušníka určité rasy podle reálných a aktuálních charakteristik. Jako příklad je rozšířen předsudek vůči Romům. Jedná se o předsudek, že Romové jsou líní, že konají kriminální činy, žijí ze sociálních dávek atd. A tento předsudek je vztahován na všechny příslušníky tohoto etnika, ale určitě to neplatí takto všeobecně.

Předsudky lze vymezit dle Průchy (2011, s. 59) z psychologického hlediska jako zvláštní hodnotící postoje. Jsou subjektivní, protože se neopírají o objektivní znalosti osob, ras nebo národnostních menšin. Jedná se o předpojaté postoje. Lidé věří informacím, které získali od jiných osob, jenže tyto informace mohou být emocionálně nasyceny různými osobami, které mají všeobecné zkušenosti. Jestliže někdo má předsudek o jiné lidské skupině, tak ve většině případů není schopen připustit racionální argumenty, které by takové předsudky vyvraceli.

Co se týče stereotypů, tak Průcha (2011, s. 54) o etnických a národních stereotypech tvrdí: „Představy jednotlivce jak o své vlastní etnické skupině, rasové skupině či národu (tzv. autostereotypy), tak o jiných etnických a rasových skupinách, národech, národnostních menšinách (tzv. heterostereotypy). Základní charakteristikou stereotypů je to, že jsou obvykle zaujaté (pozitivně či negativně), zjednodušující, vztažené z jednotlivých zkušeností na celou skupinu, a setrvačné (přenášejí se z generace na generaci a obtížně se mění).“

Tollarová, Hradečná, Špírková (2013, s. 53, 54) vysvětlují rozdíl mezi předsudkem a stereotypem následovně: předsudek je názor, který máme předem, než o určité věci nebo problému začneme přemýšlet nebo uvažovat. Předsudky jsou naše postoje, které máme všichni, a měli bychom v sobě najít ochotu si své předsudky uvědomit a potom o nich přemýšlet a pokusit se je přehodnotit. Stereotyp je již ustálený postoj, který vznikl jako všeobecná zkušenost na osobu nebo na celou skupinu lidí (určité rasy, jednoho etnika). Stereotypizace je přirozená, protože si potřebujeme zjednodušovat informace. Stereotyp se však velmi špatně mění, protože je pevný. Je těžké, aby se nám člověk, kterého již máme stereotypně zařazeného, představil a my ho mohli poznat. Svůj názor už na něj máme hotový a zůstáváme u něj nehledě na svou vlastní zkušenost týkající se současnosti.

Stereotypizací se zabývá i Hayesová (2013, s. 74), která stereotypizaci charakterizuje jako posuzování lidí na základě povrchných charakteristik podle předem určených měřítek. Nebereme v potaz, jaký je člověk ve skutečnosti, jednoduše ho řadíme do určitých „škatulek“.

Tématem bakalářské práce je výchova k toleranci, proto se v další části text zaměří na pojem tolerance.

3.4 Tolerance

Hartl, Hartlová (2000, s. 622) definují toleranci z psychologického hlediska jako: „Postoj snášenlivosti k chování, přesvědčení, víře a postojům druhých lidí.“

Co je základem tolerance vysvětluje Kutnohorská (2013, s. 50) následovně: Základem tolerance jako takové je respekt k důstojnosti člověka. Dále respekt k jeho hodnotám a kultuře. Tolerance má ovšem i svá omezení. Důležitá je schopnost žít a nechat žít druhé, schopnost držet se svých přesvědčení, využívat svá práva a svobody, ale bez toho, aby byla narušována práva ostatních.

Macko na stránkách psychologie uvádí: „Být tolerantní se považuje za projev určité ctnosti. V běžném pojetí se tolerance vysvětluje jako způsob myšlení a jednání charakterizovaný snášenlivostí, schopností vytvořit přijetí jiného. Když tolerujeme, dáváme jiné osobě právo zastávat svůj názor, mít svůj projev a vlastní úhel pohledu.“

V bakalářské práci se pojem tolerance objevuje především s tolerováním národnostních menšin.

3.5 Národ, národnost

Je tedy důležité ujasnit si, co je národ, národnost a národnostní menšina. Jandourek (2001, s. 168) uvádí definici národu jako: „Skupina lidí charakterizovaná většinou společnou řečí, kulturou, tradicí a dějinami (objektivní prvek) a vymezující se vůči lidem považovaným za cizince (subjektivní prvek).“

S označením pojmů „národ“ a „národnost“ je dle Průchy (2011, s. 29, 30) spojen závažný problém. Národ lze chápat ve smyslu etnickém jako množinu obyvatel, kteří mají společný jazyk, zvyky a tradice, historii, společnou zemi a s ní související hospodářství.

Národ lze ale také chápat ve smyslu politickém jako množinu osob se státní příslušností určitého státu. V uvedených dvou vymezeních se výrazně odlišují také země. V českém jazyce se pojmy spojují s etnickým pojetím, ale nejsou ztotožňovány se státní příslušností. V určitých jazycích (angličtina, francouzština aj.) se tyto pojmy chápou ve smyslu politickém jako stejný význam státního občanství.

3.6 Národnostní menšiny

Vymezení pojmu národnostní menšina a příslušník národnostní menšiny dle § 2 Zákona č. 273/2001 Sb., Zákon o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů.

(1) Národnostní menšina je společenství občanů České republiky žijících na území současné České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo.

(2) Příslušníkem národnostní menšiny je občan České republiky, který se hlásí k jiné než české národnosti a projevuje přání být považován za příslušníka národnostní menšiny spolu s dalšími, kteří se hlásí ke stejné národnosti.

Šišková (2001, s. 32) uvádí, že můžeme z tohoto zákona vyvodit čtyři hlavní charakteristiky národnostních menšin: národnostní menšina je skupinou občanů ČR, která se odlišuje velikostí (počtem občanů), mateřským jazykem, svým původem, tradicemi a kulturou. Národnostní menšiny mají ovšem historické pojení s ČR a společně se snaží o udržení osobitosti menšiny.

Pojem národnostní menšina dle Průchy (2001, s. 25): „Bývá užíván k tomu, aby bylo možno zařadit pod jeden stručný „střešní termín“ všechny typy a kategorie etnických společenství s výjimkou státních národů na „vlastním“ teritoriu, tedy (a) jak „malá etnika“ nedisponující vlastním národním státem, tak (b) části velkých státních národů sídlících na území jiného státu, resp. (c) specifické případy na pomezí etnografické či sociální skupiny aj.“

Národnostní menšinu Wolf (2000, s. 104) vysvětluje jako vedlejší jev společnosti prakticky všech národů, tedy toho hlavního čili mateřského národa v určitém státě. Menší skupina obyvatelstva, která nemá takto hlavní postavení se nazývá národnostní menšina. Členové této skupiny mají znaky (kulturní, jazykové, náboženské), které je odlišují.

Pojem národnostní menšiny byl vysvětlen. A s kterými národnostními menšinami se můžeme setkat v České republice?

3.6.1 Národnostní menšiny v České republice

Oficiálně, dle Rady vlády pro národnostní menšiny, se jedná v České republice o těchto čtrnáct následujících menšin:

- Běloruská národnostní menšina
- Bulharská národnostní menšina
- Chorvatská národnostní menšina
- Maďarská národnostní menšina
- Německá národnostní menšina
- Polská národnostní menšina
- Romská národnostní menšina
- Rusínská národnostní menšina
- Ruská národnostní menšina
- Řecká národnostní menšina
- Slovenská národnostní menšina
- Srbská národnostní menšina
- Ukrajinská národnostní menšina
- Vietnamská národnostní menšina

Na stránkách Vlády České republiky je vymezena v ostatních národnostních menšinách židovská komunita. V odůvodnění, proč není uznána jako národnostní menšina, se uvádí, že se vymezuje jako náboženské a kulturní společenství.

Průcha (2010, s. 60) uvádí komplikace u národnostních menšin z hlediska vymezení. Některé menšiny se vymezují na základě náboženského nebo rasového kritéria, nikoliv na základě etnického kritéria. Následně tak vznikají skupiny, které jsou označovány jako náboženská menšina nebo rasová menšina. Jak už bylo zmíněno, v České republice se to vztahuje na Židy.

V oficiálním výčtu národnostních menšin je uvedena i menšina romská. Šišková (2008, s. 88) uvádí, že naše republika je státem, ve kterém tradiční národnostní menšiny tvoří určité procento obyvatelstva. V případě České republiky se jedná o zhruba 5 % obyvatelstva. Tyto menšiny tvoří lidé, kteří české společnosti jsou velmi podobní, např. jazykem, historií, i barvou kůže, vlasů aj. Dále tyto menšiny tvoří i lidé, kteří nemají stejnou kulturu, jazyk, tradice. Početná skupina Romů patří právě mezi ně.

Průcha (2011, s. 31) uvádí, že se rozlišují tři typy národnostních menšin:

I. menšiny, které nemají vlastní stát,

II. menšiny, které sídlí na území jiného státu, než je jejich vlastní národní stát,

III. specifické případy na rozhraní etnických/náboženských/rasových skupin. V naší republice se jedná o Židy a Romy.

3.6.2 Analýza národnostní struktury obyvatel

Zjišťování národností je trvalou součástí sčítání lidu, domů a bytů. Analýza národnostní struktury obyvatel v letech 2001 a 2011 Českého statistického úřadu z roku 2014 příkladně ukazuje, jak se data mění. Způsob zjišťování, definice a metodika se měnily, rovněž význam zjištěných údajů měl v různých obdobích historie různou váhu. Znalost národnostního složení obyvatelstva je nezbytná pro utváření sociální politiky (národnostní, kulturní, jazykové, integrační) a je předpokladem pro uznávání národnostních menšin žijících na území České republiky a práv z jejich postavení vyplývajících.

V příloze č. 1 je souhrn srovnání obyvatelstva podle národnosti v letech 2001 a 2011. V letech 2001 i 2011 se pod pojmem národnost rozuměla příslušnost k národu, národnostní nebo etnické menšině. Přípustné bylo uvést i více národností. Uvedení národnosti nebylo povinné. Zatímco podíl nezjištěných odpovědí v roce 2001 byl pouze 1,7 %, v roce 2011 neodpověděla čtvrtina respondentů (25,3 %).

I když dominantní postavení národnosti české, moravské a slezské zůstalo zachováno, je patrný trend snižování podílů tradičních národnostních menšin (slovenská, polská, německá) a zvyšování podílů jiných národností (vietnamská, ukrajinská, ruská).

K romské národnosti se při sčítání lidu 2011 přihlásilo pět tisíc osob. Ve srovnání s rokem 2001 jejich počet dvojnásobně poklesl, nárůst však zaznamenala kategorie kombinující národnost českou a romskou.

Vzhledem k této problematice se používá slovo etnikum, které bude vysvětleno v následující kapitole.

3. 7 Etnikum

Ústředním pojmem pro téma multikulturní výchovy je pojem etnikum, protože se jedná o soubor znaků a vlastností, které jsou spojeny s určitými kulturami. Průcha (2001, s. 18) charakterizuje etnikum jako skupinu lidí, kteří hovoří společným jazykem, mají historicky stejný původ a kulturu. A lze tvrdit, že každé etnikum se projevuje svou vlastní etnicitou. Etnicitou můžeme označit soubor faktorů (jazykových, kulturních, rasových), společnou historii osudů, které formují etnické vědomí jedince, tedy jeho etnickou identitou.

Jandourek (2003, s. 100) uvádí: „Etnikum je skupina jedinců, kteří se od jiných skupin odlišují svou etnicitou neboli souhrnem faktorů kulturních, rasových, teritoriálních a jazykových, dále pak svou historií, sebepojetím, vědomím společného původu.“

Etnickými skupinami se zabývá i Havlík (2007, s. 68), který je charakterizuje jako skupiny lidí, které vznikly historicky ze společného původu, společného jazyka a společnou kulturou. Jejich společným rysem jsou antropologické znaky.

V rámci charakteristiky pojmu etnikum by bylo záhodno zmínit pojem kulturní vzdálenost, kterou Bittnerová, Moravcová (2012, s. 17) vymezují jako určité společné rozlišovací rysy mezi skupinou stejné etnicity a hostitelskou zemí. Nejedná se pouze o objektivní rozdíly, ale převážně o subjektivně vnímané kulturní rozdíly, které se mohou od objektivních výrazně lišit. Faktor kulturní vzdálenosti v praxi znamená, že etnikum ze vzdálených kultur se liší od etnika, které je pro určité území bráno jako sousedské etnikum. Kulturní faktor je důležitý i v prostorovém rozmístění, kdy imigranti určitého etnika chtějí zůstat pohromadě, v rámci své větší bezpečnosti. A platí to tím více, čím je jejich kulturní vzdálenost od hostitelské země větší.

3. 8 Rasa

Mnoho autorů termín rasa vymezuje z antropologického hlediska. Navrátil (2003, s. 25, 26) uvádí, že dle vědeckého hlediska tento termín popisuje fyzické rozdíly. Hovoříme o souboru tělesných znaků, např. stavba těla, barva vlasů, barva pleti. Šišková (2008, s. 13) rasu charakterizuje jako antropologický termín, který je neutrální a vztahuje se druhové rozdílnosti lidských plemen. Jedná se o dědičné rysy, kterými se vyznačuje jistá skupina daného druhu lidí. Jandourek (2003, s. 100) rasou označuje skupinu lidí, kteří mají některé dědičné rysy, které jsou stejné. Jedná se například o barvu a strukturu vlasů, barvu pokožky, rysy v obličeji, tvar a vzrůst postavy. A nelze jednoznačně určit mez, kde jedna určitá rasa začíná a kde končí a začíná jiná. Průcha (2010, s. 62) stejně jako Šišková označuje pojem rasa z antropologického hlediska a uvádí: „Rasy jsou velké skupiny lidí s podobnými tělesnými znaky, které jsou dědičné, vytvořily se vlivem přírodního prostředí a vznikly původně v určitých geografických teritoriích: europoidní plemeno v Evropě na Blízkém východě, negroidní plemeno v Africe, mongoloidní plemeno v Asii.“

3.9 Multikulturalita

Multikulturalitou se chápe dle Šiškové (2008, s. 267): „Vytvoření přátelského prostředí a vzájemného respektu pro soužití lidí různých etnik a národností; vychází z předpokladu, že všechny kultury mají vzájemně srovnatelnou hodnotu a jsou si rovny a že soužití nositelů různých kultur vede k vzájemnému plodnému obohacení.“

Havlík (2007, s. 74) dále uvádí, že z pohledu celosvětového je důležitá souběžná tendence k integraci. Nejedná se o mazání rozdílů mezi etnickými skupinami a národy. Je zřejmé, že se formuluje přesvědčení o potřebě rovnocenném soužití vedle sebe, soužití rozmanitých kultur, o formování multikulturní společnosti. Můžeme říci, že jsme jako lidstvo svědky konfliktů z hlediska etnického a národnostního. Tyto konflikty vyrůstají a přitom se obnovují i z historického hlediska staré konflikty a křivdy.

Důležité je si uvědomit rozdíl mezi multikulturalismem a multikulturalitou. Jak uvádí Průcha (2011, s. 149), když hovoříme o multikulturalismu, tak se tím myslí určitá nauka, kterou může člověk přijímat nebo odmítat. Oproti tomu multikulturalita je již výraz pro daný stav různých kultur ve světě a ten je reálný, objektivně existuje a nepodléhá našim názorům a přesvědčením.

V rámci multikulturality se často objevuje pojem jinakost. Fafejta (2013, s. 16) při interpretaci toho pojmu uvádí, že každý prochází jinou socializací, protože každý trochu žijeme v jiné sociální skupině, v jiných sociálních podmínkách. Tudiž každý z nás chápeme realitu nebo „normálnost“ jinak. Může se jednat o jinakost bezproblémovou, kdy lidé spolu sdílejí určité sociální konstrukty a rozdíly nemusí být velké. Může se ovšem jednat o jinakost příslušníků dvou zcela odlišných kultur a zde bude rozdíl značný.

3. 10 Rasismus, xenofobie

Obecně lze dle Miovského (2015, s. 115) chápat rasismus a xenofobii jakou soubor vyjadřování názorů, který spěje k potlačování práv národnostních menšin. Termín rasismus nenajdeme v žádném zákonu nebo jiné právní normě, protože je to postoj, který následovně pak může vyústit do určitého jednání. A až takové jednání je předmětem právních zákazů a sankcí. Šišková (2008, s. 13, 14) tedy vysvětluje pojem rasismus jako ideologii. Jedná se o ideologii představující soubor pojetí, které vycházející ze strachu z cizího a tvoří jeho ideologickou nadstavbu.

Jandourek (2001, s. 201, 202) z hlediska sociologie definuje rasismus jako názor člověka, který smýšlí o vlastní rase, že je výjimečná a ostatní rasy jsou méněcenné. Mohou totiž pro vlastní rasu představovat určité nebezpečí.

Tollarová, Hradečná, Špirková (2013, s. 9, 10) uvádějí, že rasismus může být mimo jiné chápán také jako určitá víra v existenci ras. Ale především je termín rasismus používán pro odmítání a nesnášenlivost jiných rasových skupin. Jedná se o soubor přesvědčení, které mají původ v xenofobii. Dělí lidi na nadřazenou rasu a méněcenné rasy.

Wolf (2000, s. 113, 114) podstatu rasismu vidí v dané nenávisti, kterou trpí člověk k jinému člověku. Nenávist je příčinnou nedostatečného porozumění, tolerance i lásky. Lidé mají určité představy, které jsou příliš jednoduché, všeobecné, názory berou z polopravd a smyšlenek a tím dochází ke zkreslování a vytváření mylných představ. Rasistické názory vycházejí především z tvrzení o nerovnosti, jak psychické, tak fyzické, z nerovnosti lidských ras. Rasismus můžeme považovat jako jeden z hlavních důvodů ve světě k vyhlášení válek. Byl vždy základem teoretického hlediska k chtíči ovládat násilně jiné národy a území. Můžeme konstatovat tři omyly a chyby, na kterých byl rasismus založen:

I. byl založen na směřování rasy a národa, tj. pojmů a zákonitostí biologických a společenských nebo na ještě složitějším směřování faktů a předsudků o těchto pojmech (nejčastější příčina),

II. vycházel z nevědeckých a falešných představ a názorů jednotlivců či skupin a považoval je za jediné, správné a směřodonné, a to zpravidla proto, že vyhovovaly politice zastánců těchto teorií (např. teorie o břemeni bílého člověka),

III. opíral se o nevědecké teorie o rasové méněcennosti a nerovnocennosti lidí na světě. V podstatě šlo o učení nenávisti vůči lidem jiné rasy – ať už jako ospravedlnění nadvlády jedněch národů nad druhými jako u starých Římanů nebo v moderní době při ospravedlňování zhoubných teorií nacistů, fašistů a dalších zastánců totality.“

S pojmem rasismus se pojí pojem xenofobie. Z psychologického hlediska je xenofobie dle Hartla, Hartlové (2000, s. 692): „Chorobný strach z cizinců, z neznámých lidí, míst; přeneseně nenávistné postoje k cizincům.“

Xenofobií se také zabývá i Wolf (2000, s. 124, 125), který uvádí, že xenofobie je vždy součástí rasismu a náleží k jeho vedlejším jevům a znakům. Šišková (2008, s. 12) také popisuje význam slova xenofobie, a to jako strach z něčeho cizího, z někoho, kdo pochází z ciziny. Xenofobie je spjata se způsobem posuzování jiných na základě tradic své vlastní národnostní nebo etnické skupiny. Xenofobie označuje jako základ různých nenávistných ideologií, jako je rasismus, nacionalismus, fašismus apod.

3. 11 Diskriminace

Pro vysvětlení pojmu jsem využila zákon č. 198/2009 Sb., Zákon o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon). V tomto zákoně je v § 2 vysvětlena přímá diskriminace:

(3) Přímou diskriminací se rozumí takové jednání, včetně opomenutí, kdy se s jednou osobou zachází méně příznivě, než se zachází nebo zacházelo nebo by se zacházelo s jinou osobou ve srovnatelné situaci, a to z důvodu rasy, etnického původu, národnosti, pohlaví, sexuální orientace, věku, zdravotního postižení, náboženského vyznání, víry či světového názoru.

(5) Diskriminací je také jednání, kdy je s osobou zacházeno méně příznivě na základě domnělého důvodu podle odstavce 3.

Jandourek (2001, s. 63) definuje diskriminaci jako: „Postoje a způsoby chování, kterými jsou znevýhodňováni nebo ponižováni lidé na základě své příslušnosti k určité skupině. Odmítání práva na rovný přístup bez ohledu na osobní vlastnosti jedince pouze na základě jeho připsaných charakteristik; např. jako rasy, pohlaví, věku, soc. původů, příslušnosti k určitému regionu.“

Šišková (2008, s. 265) tvrdí, že diskriminace je bránění práv celých skupin obyvatel nebo jednotlivce. Nejvíce se to týká menšin národnostních, náboženských, menšin s odlišnou barvou kůže nebo jazyka.

O diskriminaci se hovoří i v zákoně č. 561/2004 Sb., Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Je zde uváděno v § 2 Zásady a cíle vzdělávání, odstavci (1) Vzdělávání je založeno na zásadách

a) rovného přístupu každého státního občana České republiky nebo jiného členského státu Evropské unie ke vzdělávání bez jakékoli diskriminace z důvodu rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, víry a náboženství, národnosti, etnického nebo sociálního původu, majetku, rodu a zdravotního stavu nebo jiného postavení občana.

Od školského zákona je vhodné navázat na vzdělávání multikulturní výchovy. V následující kapitola se věnuje výchově k toleranci národnostních menšin na středních školách.

4 Výchova k toleranci na SŠ

V této kapitole bude vysvětlen pojem multikulturní výchova a následovně problematika výchovy k toleranci v rámci vzdělávacích programů.

4.1 Multikulturní výchova

V Pedagogickém slovníku Průcha, Walterová, Mareš (1998, s. 137) se pojem multikulturní výchova vysvětluje následovně: „Vyjadřuje snahy vytvářet prostřednictvím vzdělávacích programů způsobilost lidí chápat a respektovat i jiné kultury než svou vlastní. Má značný praktický význam vzhledem k vytváření postojů vůči imigrantům, příslušníkům, jiných národů, ras apod.“

Průcha (2011, s. 15) multikulturní výchovu definuje jako: „Edukační činnost zaměřená na to, aby učili lidi z různých etnik, národů, rasových a náboženských skupin žít spolu, vzájemně se respektovat a spolupracovat. Provádí se na základě různých programů ve školách a v mimoškolních zařízeních, v osvětových akcích, v reklamních kampaních, v politických opatřeních. Jsou s ní spojovány velké naděje, i značné finanční prostředky, ale její skutečný efekt není spolehlivě prokázán.“

„Multikulturní výchova nevznikla zcela spontánně, nýbrž se vyvinula v důsledku naléhavosti určitých společenských problémů. Zejména v USA se od 60. let minulého století projevovaly snahy zmírňovat rasové konflikty, především mezi bělošskou a černošskou populací, které měly v této zemi dlouhodobé trvání. Navíc se v USA projevovaly i problémy v soužití bělošských Američanů s příslušníky jiných etnik, zejména imigrantů ze Střední a Jižní Ameriky a z Asie, což dohromady vytvářelo složitou multietnickou situaci. Proto se začaly objevovat pokusy o nápravné akce a programy, jež měly napomáhat k zlepšení vztahů mezi lidmi různých etnik a ras.“

Aby mohla být prováděna multikulturní výchova, tak je důležité mít poznatky z interkulturní psychologie. Protože postoje, stereotypy a předsudky, které se vyskytují u žáků, ale i u dospělých, vysvětlují to, co lidé prožívají a co si myslí. Tyto pojmy mají psychologickou podstatu. (Průcha, 2011, s. 53)

4.2 Vzdělávací programy

Multikulturní výchova a výchova k toleranci je součástí rámcových vzdělávacích programů a školních vzdělávacích programů. Rámcové vzdělávací programy vydává Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy pro každý obor vzdělávání. Školní vzdělávací programy vydává škola pro každý svůj obor vzdělávání. Školní vzdělávací program musí být samozřejmě v souladu s rámcovým vzdělávacím programem.

V rámcových vzdělávacích programech pro gymnaziální vzdělávání je multikulturní vzdělávání zařazeno přímo v průřezových tématech. Naopak v rámcových vzdělávacích programech pro střední odborné vzdělávání je multikulturní výchova zařazena do průřezového tématu Občan v demokratické společnosti, které se vyučuje v mnoha předmětech, například občanská nauka, český jazyk nebo psychologie.

V případě této bakalářské práce, která se zabývá multikulturní problematikou na Střední odborné škole v Podbořanech, se ve školních vzdělávacích programech, které jsou k nahlédnutí na webových stránkách školy, v popisu očekávaných kompetencí absolventa uvádí klíčové kompetence. V klíčových kompetencích absolventa uvedeny kompetence personální a sociální a kompetence občanské a kulturní povědomí, v nichž je problematika multikulturní výchovy uvedena. V rámci učebních oborů, maturitních oborů i návstavného studia se tato problematika na této konkrétní střední odborné škole vyučuje v předmětech: občanská nauka a společenská výchova.

Průcha (2011, s. 43 - 45) také uvádí, že je multikulturní výchova dle rámcových vzdělávacích programů průřezovým tématem, a proto by měla být podpora pro toto téma především v učebnicích občanské výchovy, dějepisu, zeměpisu a také i cizích jazyků. Dále tvrdí, že nejlepší by bylo, aby učitelé a žáci měli k dispozici samostatnou učebnici nebo příručku multikulturní výchovy, která by byla prakticky zaměřená. Tollarová, Hradečná, Špírková (2013, s. 23) uvádějí, že témata multikulturní výchovy jsou pro učitele často složitá a předávají je žákům někdy nejednotně, neuceleně nebo nestabilně. Proto by byla samostatná učebnice pro vzdělávání jistě velkou výhodou.

5 Praktická část

Praktická část je zaměřena na případovou studii Gymnázia a Střední odborné školy Podbořany, v rámci, které bude charakterizovaný daný region, bude popsána zvolená vzdělávací instituce, bude zpracované dotazníkové šetření, kterého se zúčastnili žáci Střední odborné školy. K problematice se vyjádří i pedagogové působící na škole. Následně budou stanoveny postoje respondentů k národnostním menšinám. Autorka zjistí a popíše, jaká opatření v rámci výchovy k toleranci již škola používá. A následně budou navrženy nová opatření a metody pro prevenci sociálního vyloučení a pro předcházení vzniku negativních postojů k národnostním menšinám.

5.1 Cíle průzkumu

Průzkumným šetřením na střední odborné škole v Podbořanech hledá autorka odpovědi na uvedené výzkumné otázky:

Otázka číslo 1: S jakými národnostními menšinami se žáci a pedagogové ve sledované škole setkávají?

Otázka číslo 2: Jaká opatření v rámci výchovy k toleranci škola uplatňuje?

Otázka číslo 3: Jak žáci a pedagogové vnímají situaci na škole z hlediska multikulturního soužití?

Otázka číslo 4: Jaké postoje mají žáci školy k příslušníkům národnostních menšin?

Otázka číslo 5: Jak hodnotí žáci své znalosti o multikulturní problematice?

5.2 Charakteristika regionu

Město Podbořany se nachází v okrese Louny v Ústeckém kraji. Dle oficiálních webových stránek je v současnosti co do počtu třetím největším městským sídlem okresu Louny. Město Podbořany, spolu s místními částmi, k roku 2011 mělo 6 200 obyvatel. Podbořany jsou členem Svazku obcí Podbořansko, který vznikl z iniciativy starostů jihozápadní části okresu Louny v roce 2000. Jako významného rodáka je vhodné vyzdvihnout bývalého ministra školství, mládeže a tělovýchovy ČR, pana Stanislava Štecha.

5.3 Popis instituce

V Podbořanech se nachází dvě mateřské školy, dvě základní školy, základní umělecká škola. Ze zástupců středního vzdělávání se zde nachází Gymnázium a Střední odborná škola, Podbořany.

V minulosti působilo Gymnázium Podbořany a zvláště Střední odborná škola a Střední odborné učiliště Podbořany. V roce 2012 se školy spojily – Gymnázium a Střední odborná škola, Podbořany, příspěvková organizace.

Škola je páteřní školou Ústeckého kraje, který ji zřizuje. Součástí školy je Domov mládeže. Kapacita DM při škole je téměř využita žáky školy ve věku od 15 do 21 let. Školu navštěvuje nyní okolo šesti set žáků. Škola nabízí studium na gymnáziu, ve čtyřletých maturitních oborech, ve tříletých učebních oborech pro absolventy základních i speciálních škol, dále pak nástavbové studium.

Obrázek 1: Logo školy

Zdroj: webové stránky školy

5.3.1 Nabídka oborů

Škola nabízí vedle všeobecného vzdělávání také programy zaměřené na profesní přípravu. Mezi nabízené patří technické směry, gastronomické a ekonomické obory, a to jak ve stupni vzdělávání s maturitní zkouškou, tak i obory ukončené závěrečnou zkouškou (typu H i E). Přehled celé nabídky pro zájemce o studium uvádí následující seznam.

Čtyřleté studijní obory s maturitou

- Mechanizace a služby
- Elektrotechnika
- Gastronomie
- Ekonomika a podnikání se zaměřením na cestovní ruch

Tříleté učební obory kategorie H

- Elektrikář
- Mechanik opravář motorových vozidel
- Instalatér
- Strojní mechanik
- Opravář zemědělských strojů
- Zemědělec – Farmář
- Kuchař – Číšník
- Prodavač
- Cukrář

Tříleté učební obory kategorie E

- Malířské a natěračské práce
- Opravářské práce
- Prodavačské práce
- Potravinářská výroba

Nástavbové studium

- Podnikání

5.3.2 Domov mládeže

Ubytování žáků škola nabízí v Domově mládeže, který je spojen chodbou s hlavní budovou. Domov mládeže má celkovou kapacitu 180 lůžek. Ložnice jsou pětilůžkové s ústředním topením, teplou vodou, vlastní koupelnou a toaletou. Ubytování mají k dispozici tělocvičnu, squash, dvě posilovny, saunu, asfaltové hřiště s brankami na fotbal a basketbalovým košem, hřiště na plážový volejbal, horolezeckou stěnu, stoly na stolní tenis, společenskou místnost, klubovny s televizí, videem, satelitem, počítačovou učebnu

a připojení na WIFI. Žáci ubytovaní na domově mládeže mají zabezpečeno celodenní stravování v jídelně školy.

Zájmové kroužky jsou zde velmi rozsáhlé. Oblíbená je zde kopaná, stolní tenis, nohejbal, squash, volejbal, basketbal, kulturistika a posilování, plavání, badminton, cvičení na míči, geocaching, turistika, střelba ze vzduchovky, lezení na horolezecké stěně, slacklines a rybářský kroužek, počítače, taneční a hudební obory, aranžování a ruční práce

5.3.3 Služby pro veřejnost

Oblíbenou službou pro širokou veřejnost je školní cukrárna, v níž výrobky pod dohledem mistrů připravují učni oboru cukrář. Cukrárna je otevřena úterý až pátek. V době školních prázdnin a státních svátků je zavřeno. Připravují zde a přijímají objednávky na dorty různých tvarů a velikostí, zákusky, minizákusky, svatební koláčky a slavnostní cukroví.

Škola se také angažuje v dalším profesním vzdělávání. Konkrétně nabízí rekvalifikační kurz pro výkon zemědělských činností, díky němuž získají absolventi oprávnění k získání státních příspěvků a dotací v zemědělství. Rekvalifikační kurz je vhodný pro žadatele, kteří neabsolvovali požadované zemědělské vzdělání. Kurz má rozsah 300 hodin dle rekvalifikačního programu Ministerstva zemědělství.

Dále je zde vyhledávaná svářečská škola nabízející kurzy dle normy ČSN 05 0705. Aktuálně například svařování elektrickým obloukem v ochranné atmosféře CO₂, svařování plamenem, svařování obalovanou elektrodou, svařování TIG, pájení mědi měkké, polyfúzní svařování plastů. Pro tyto kurzy zajišťuje škola doškolení a přezkoušení z bezpečnostních ustanovení svařování pro prodloužení platnosti svářečských průkazů.

Ve velké míře se využívá i sportovní centrum, které nabízí squash, posilovnu, běžecký trenažer, saunu, tělocvičnu aj.

Škola dále nabízí nejen svým žákům, ale i veřejnosti služby autoškoly. Autoškola připravuje žadatele a žáky k získání řidičského oprávnění skupin B, C, CE, T. Dále nabízí i kondiční jízdy pro skupiny B, C, CE, T. Pro teoretickou výuku je zde kvalitně vybavená učebna. K výcvikovým vozidlům patří osobní automobily Škoda Fabia, nákladní automobil Renault Midlum. Dále traktory Zetor 5211 a New Holland. Využívaná je zde také myčka vozidel, která je otevřena i pro veřejnost.

5.4 Dotazníkové šetření

Vzhledem k tomu, že se jedná o kvantitativní výzkum, byla snaha oslovit co největší počet respondentů na střední odborné škole. Dotazník, který je přiložen v příloze (příloha č. 2), byl koncipován přehledně, vytisknutý jednostranně, se stručnými dvanácti otázkami. Dotazník byl vytisknut na jednu stran A4 a žáci zapisovali své odpovědi tužkou přímo do něj. Formy odpovědí jsou voleny takovým způsobem, aby nedošlo ze strany žáků k nepochopení zadání. Ovšem při vyhodnocování dotazníků autorka narazila na malé množství žáků, kteří zadání nepochopili nebo nechtěli odpovídat. V úvodu dotazníku autorka upozornila dotazované žáky, že vyplnění dotazníku je zcela anonymní.

Dotazník se skládá z dvanácti položek různého typu, jak z otázek doplňovacích, otázek se škálou odpovědí a uzavřených otázek.

Otázky číslo 1., 2., 3., 4. a 5. jsou zaměřeny na základní informace o žákovi – jeho pohlaví, věk, kolikrát navštěvuje ročník, jaký navštěvuje obor a informace o jeho státní příslušnosti.

Otázky číslo 6. a 7. jsou otázky se škálou odpovědí, kde žáci křížkovali odpovědi na otázky, které se týkají osobních zkušeností s národnostními menšinami.

Otázky číslo 8., 9., 10., 11. a 12. jsou uzavřené otázky s výběrem možností, kde se žáci vyjadřovali ke zkušenostem a postojům k národnostním menšinám.

Dotazníky byly distribuovány mezi žáky kontaktní osobou. Výběr respondentů byl záměrný, aby byly získány odpovědi od oborů s výučním listem, s maturitní zkouškou i nástavbové studium. A aby byly získány informace od všech ročníků z hlediska věkového rozpětí. Odevzdané dotazníky byly pečlivě zkontrolovány. Celkově nebyl vyřazen žádný, ale některé odpovědi na otázky nebyly do výsledného hodnocení zahrnuty. Buď byly záměrně bojkotovány anebo nebylo pochopeno zadání.

5.5 Výsledky dotazníkového šetření

Prvních pět otázek bylo směřováno k údajům o respondentech, a to k pohlaví, věku, státní příslušnosti a k údajům jaký navštěvují ročník a obor.

Otázka číslo 1.: První otázka zjišťovala počet žáků, kteří se šetření zúčastnili, dle pohlaví.

Tabulka 1: Počet respondentů

Pohlaví	Počet žáků	Procentuální vyjádření
Ženy	29	28 %
Muži	74	72 %
Celkem	103	100 %

Zdroj: vlastní zpracování

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 103 žáků střední odborné školy. Z toho bylo 29 žen (28 %) a 74 mužů (72 %). Jak je patrné z výsledků, mnohem větší část oslovených, zaujali chlapci, což odpovídá oborům, které byly osloveny. Zaměření Střední odborné školy převažuje s obory pro chlapce.

Otázka číslo 2.: Druhá otázka směřovala k údajům o věku respondentů. Nebyly zde žádné možnosti zakroužkování odpovědi. Ale volný řádek, kde respondenti dopsali svůj věk.

Tabulka 2: Věkové rozptýlení respondentů

Věk	Počet žáků	Procentuální vyjádření
15	6	6 %
16	24	23 %
17	25	24 %
18	16	16 %
19	17	16 %
20	8	8 %

Věk	Počet žáků	Procentuální vyjádření
21	4	4 %
22	2	2 %
23	1	1 %
Celkem	103	100 %

Zdroj: vlastní zpracování

Nejnižší uváděný věk je 15 let a nejvyšší 23 let. Nejvíce zastoupenou věkovou kategorií byli žáci sedmnáctiletí, kterých bylo 25, tedy 24 %. O jednoho žáka méně bylo šestnáctiletých, a to 24 žáků. Následují věkové kategorie devatenáct a osmnáct let. Nejvyšší uvedený věk je 23 let a jednalo se o jednoho žáka.

Průměrný věk respondenta činí 17,7 let. Věkové složení odpovídá zvolenému vzorku respondentů. Mladší žáci zastupují nižší ročníky oborů s výučním listem. Starší žáci naopak zastupují obor nástavbového studia a čtvrtý ročník maturitního oboru.

Otázka číslo 3. a 4.: Třetí a čtvrtá otázka se týkaly toho, jaký ročník nyní respondenti navštěvují a jaký obor navštěvují.

Na výběr byl obor s výučním listem, s maturitou nebo nástavbový obor s volným řádkem na doplnění. Vyhodnocení třetí a čtvrté otázky by bylo vhodné pojmout dohromady. Jelikož ve třetí otázce se zjišťovalo, ve kterém ročníku respondenti jsou. A ve čtvrté, jaký navštěvují obor.

Pro správné vyhodnocení se musí dbát na to, že studenti nástavbového studia jsou především bývalí studenti tříletých oborů s výučním listem. Nelze tedy hodnotit respondenty například druhých ročníků dohromady, protože část z nich je v druhém ročníku na tříletém oboru s výučním listem a další část je z druhých ročníků nástavbového studia.

Tabulka 3: Počet žáků dle ročníků a oborů

Ročník	Obor			Celkem
	s výučním listem	s maturitou	nástavbové studium	
1	27	0	8	35
2	46	0	6	52
3	4	0	0	4
4	0	12	0	12
Celkem	77	12	14	103

Zdroj: vlastní zpracování

Nejpočetnější skupinou byli respondenti z druhých ročníků, a to 52 žáků. Následovali respondenti navštěvující první ročníky, kterých bylo 35. Žáci třetích ročníků skončili na třetím místě s počtem dvanácti žáků a nejslabší skupinou byli žáci z ročníků třetích, kteří se dotazníkového šetření zúčastnili, a to pouze čtyři žáci.

Nejvíce respondentů bylo získáno z oborů s výučním listem s počtem 77 žáků.

Dotazníkového šetření se zúčastnilo osm oborů s výučním listem. Největší zastoupenou skupinou byli Mechanici opraváři motorových vozidel, těch bylo 27 respondentů. Dále žáci z oboru Cukrář, kterých se šetření zúčastnilo jedenáct, následoval obor Opravář zemědělských strojů s 10 respondenty. Zbývajících pět učňovských oborů mělo v šetření méně než deset respondentů z oboru. Instalatéři a Prodavačské práce měli po sedmi respondentech, následovali obory Kuchař - číšník a Malířské a natěračské práce po šesti respondentech. A nejmenší počet třech respondentů bylo získáno z oboru Prodavač.

Tabulka 4: Žáci oborů s výučním listem

Obor	Pohlaví		Ročník		
	ženy	muži	první	druhý	třetí
Cukrář	11	0	0	11	0
Instalatér	0	7	0	7	0
Kuchař – číšník	3	3	0	6	0
Malířské a natěračské práce	0	6	0	4	2
Opravář zemědělských strojů	0	10	0	10	0
Prodavač	1	2	0	3	0
Prodavačské práce	6	1	0	5	2
Mechanik opravář motor. voz.	3	24	27	0	0

Zdroj: vlastní zpracování

Šetření se zúčastnil jeden maturitní obor a jeden nástavbový obor. Jedná se o maturitní obor s názvem Mechatronika.

Tabulka 5: Žáci oboru s maturitou

Obor	Pohlaví		Ročník			
	ženy	muži	první	druhý	třetí	čtvrtý
Mechatronika	0	12	0	0	0	12

Zdroj: vlastní zpracování

V tomto oboru se šetření zúčastnilo dvanáct žáků pouze ze čtvrtého ročníku, jejichž obor je nazýván Mechatronika. Respondenti byli mužského pohlaví, protože je jedná vysloveně o chlapecký obor.

Ve škole došlo ke změně názvu toho oboru, ale ročníky, které začínali s názvem Mechatronika, tak tento název ještě používají, ale nové ročníky nesou již název Elektrotechnika.

Tabulka 6: Žáci nástavbového studia

Obor	Pohlaví		Ročník	
	ženy	muži	první	druhý
Podnikání	5	9	8	6

Zdroj: vlastní zpracování

Z nástavbového oboru Podnikání se šetření zúčastnilo čtrnáct respondentů z prvního a druhého ročníku. Více bylo mužů, kteří jsou zastoupeni devíti respondenty, žen bylo pět.

Otázka číslo 5.: Pátá otázka se týkala státní příslušnosti.

Na výběr byly dvě možnosti, a to státní příslušník ČR a druhá možnost byla cizinec žijící v ČR a na volný řádek respondent měl doplnit příslušný stát. Jako odpověď příslušník ČR vybralo 97 respondentů. Druhou možnost zvolilo 6 respondentů, bohužel tři respondenti nevedli dále do volného řádku, jaké jsou příslušnosti. Tři respondenti uvedli následující odpovědi: Gruzie, Afrika a Tatarstán (republika Ruské federace).

Tabulka 7: Počet příslušníků ČR oproti počtu cizinců

Příslušnost	Počet žáků
ČR	97
Cizinec	6

Zdroj: vlastní zpracování

Z šetření vyplývá, že se podařilo oslovit převážně právě příslušníky ČR, což je přínosné pro bakalářskou práci, která se zabývá postoji českých žáků vůči národnostním menšinám.

Otázka číslo 6.: U šesté otázky, která se týká již přímo tématu bakalářské práce, se u respondentů zjišťovalo, s jakými národnostními menšinami se setkali či se setkávají ve škole nebo je znají z médií.

Tabulka 8: Pohled na národnostní menšiny dle zkušeností žáků

Národnostní menšiny	Počet žáků		
	Znám osobně	Znám z médií	Neznám
Asiaté	71	16	14
Ukrajinci	54	29	18
Rusové	49	44	8
Romové	93	5	3
Slováci	83	15	3
Arabové	9	59	33

Zdroj: vlastní zpracování

Z celkového počtu 103 respondentů si bohužel u dvou stalo, že došlo k nepochopení zadání nebo schválně odmítli odpovídat. Čímž vznikla situace, že jsou k dispozici odpovědi jen od 101 respondentů. Respondenti uvádějí, že nejpočetnější skupinou, kterou znají osobně, jsou Romové. Což je pravděpodobně zapříčeno tím, že se Podbořany nachází v Ústeckém kraji, kde je romská menšina zastoupena ve velkém počtu. Na druhém místě se umístili Slováci a na třetím Asiaté. Jako v mnoha městech, tak i zde se Asiaté zapojují v oboru prodeje a podnikání. Dále následovali Ukrajinci, Rusové a na posledním místě se umístili Arabové. Ty však označili žáci jako nejpočetnější skupinu, kterou znají z médií, protože se v uvedeném podbořanském okrese nacházejí zřídka.

Otázka číslo 7.: Sedmá otázka, která byla označovací, měli respondenti označit křížkem v každém řádku jednu odpověď, se kterou souhlasí. Odpověď bylo potřeba označit ve škále čtyř odpovědí: rozhodně ano, spíše ano, spíše ne a rozhodně ne. V této otázce bylo pět tvrzení, které takto měli respondenti označit. Bohužel se stala totožná situace jako u otázky šesté, že buď došlo k nepochopení zadání nebo schválně respondenti nechtěli odpovídat. Tentokrát se jednalo o tři respondenty, takže k dispozici jsou odpovědi od rovných 100 respondentů, tudíž procentuální vyjádření bude totožné s počtem respondentů.

První z pěti tvrzení bylo: Myslíte si, že máte dostatek informací o kultuře a způsobu života národnostních menšin žijících na území ČR?

Tabulka 9: Dostatek informací o kultuře a způsobu života národnostních menšin žijících na území ČR

Odpověď	Počet respondentů	Procentuální vyjádření
Rozhodně ano	19	19 %
Spíše ano	47	47 %
Spíše ne	31	31 %
Rozhodně ne	3	3 %
Celkem	100	100 %

Zdroj: vlastní zpracování

Nejvíce odpovědí získala možnost spíše ano s 47 hlasy, na druhém místě se umístila možnost spíše ne s 31 hlasy, na třetím místě možnost rozhodně ano s 19 hlasy a 3 hlasy získala možnost rozhodně ne.

Výsledky ukazují, že respondenti s 66 % jsou ve větší míře přesvědčeni, že mají dostatek informací. Bohužel 34 % respondentů ovšem uvádí, že dostatek informací nemají.

Druhé tvrzení: Je na škole věnována dostatečná pozornost rasovým a etnickým otázkám?

Tabulka 10: Dostatečná pozornost rasovým a etnickým otázkám na škole

Odpověď	Počet respondentů	Procentuální vyjádření
Rozhodně ano	12	12 %
Spíše ano	60	60 %
Spíše ne	25	25 %
Rozhodně ne	3	3 %
Celkem	100	100 %

Zdroj: vlastní zpracování

Toto tvrzení získalo největší počet možností spíše ano, a to celkem 60 hlasů, na druhém místě se umístila odpověď spíše ne s 25 hlasy. Třetí místo získala odpověď rozhodně ano s 12 hlasy a 3 hlasy získala možnost poslední rozhodně ne. Tyto odpovědi ukazují, že více než polovina respondentů, přesněji 72 %, si myslí, že je ve škole věnována dostatečná pozornost rasovým a etnickým otázkám. Nelze ale přehlédnout fakt, že 28 % žáků se domnívá, že ve škole není věnována dostatečná pozornost rasovým otázkám.

Třetí tvrzení: Chtěli byste sedět v lavici se spolužákem z národnostní menšiny?

Tabulka 11: Sezení v lavici se spolužákem z národnostní menšiny

Odpověď	Počet respondentů	Procentuální vyjádření
Rozhodně ano	19	19 %
Spíše ano	39	39 %
Spíše ne	37	37 %
Rozhodně ne	5	5 %
Celkem	100	100 %

Zdroj: vlastní zpracování

Na prvních dvou místech to bylo velmi těsné, ale největší počet získala odpověď spíše ano s 39 hlasy a následovala odpověď spíše ne s 37 hlasy. Třetí místo obsadila odpověď rozhodně ano s 19 hlasy a 5 respondentů zvolilo možnost rozhodně ne. Téměř 60 % respondentům by nevadilo sedět v jedné lavici se spolužákem národnostní menšiny, ale přes 40 % žáků, že by s takovým spolužákem v jedné lavici sedět nechtělo.

Čtvrté tvrzení: Vadí Vám, že se do České republiky stěhují cizinci?

Tabulka 12: Stěhování cizinců do ČR

Odpověď	Počet respondentů	Procentuální vyjádření
Rozhodně ano	31	31 %
Spíše ano	20	20 %
Spíše ne	33	33 %
Rozhodně ne	16	16 %
Celkem	100	100 %

Zdroj: vlastní zpracování

Nejvíce odpovědí získala odpověď spíše ne s 33 hlasy, následovala odpověď rozhodně ano s 31 hlasy, na třetím místě je odpověď spíše ano s 20 hlasy a 16 respondentů zvolilo možnost rozhodně ne. Zde je dobře vidět, že odpovědi jsou velmi vyrovnané, jestli celkem odpovědělo 100 respondentů, tak na straně rozhodně ano a spíše ano odpovědělo 51 respondentů a odpovědi spíše ne a rozhodně ne zvolilo 49 respondentů.

Výsledky ukazují, že v této otázce jsou názory žáků téměř vyrovnané. Zajímavější výsledky by byly, kdyby se otázka přímo dotazovala na daném menšiny. Jedincům například nevadí všechny národnostní menšiny, které se sem stěhují anebo naopak. Vadí jedinci jen třeba jedna národnostní menšina.

Páté tvrzení: Měli by mít žáci národnostních menšin ve škole stejná práva jako ostatní žáci?

Tabulka 13: Stejná práva ve škole žáků národnostních menšin

Odpověď	Počet respondentů	Procentuální vyjádření
Rozhodně ano	63	63 %
Spíše ano	29	29 %
Spíše ne	3	3 %
Rozhodně ne	5	5 %
Celkem	100	100 %

Zdroj: vlastní zpracování

Největší počet hlasů, vůbec v této otázce, získala odpověď rozhodně ano s 63 hlasy, za touto odpovědí se umístila odpověď spíše ano s 29 hlasy. Následovala odpověď rozhodně ne s 5 hlasy a spíše ne se 3 hlasy. Tyto odpovědi jasně svědčí o tom, že respondenti jsou přesvědčeni, že by žáci národnostních menšin měli mít ve škole stejná práva jako ostatní, což je velmi dobré zjištění.

Otázka číslo 8.: Otázka osmá je uzavřená otázka se třemi možnostmi a sledovala, zda se žáci kamarádí ve škole s příslušníky národnostní menšiny. Na zmíněnou otázku a již na všechny zbývající otázky odpověděl plný počet 103 respondentů.

Tabulka 14: Kamarádství s příslušníky národnostních menšin

Odpovědi	Počet žáků	Procentuální vyjádření
Ano, patří mezi mé nejlepší kamarády	12	12 %
Ano	70	68 %
Ne	21	20 %
Celkem	103	100 %

Zdroj: vlastní zpracování

Na výběr byla možnost a) ano, patří mezi mé nejlepší kamarády, kterou zvolilo 12 respondentů. Nejvíce respondentů zvolilo možnost b) ano, a to rovných 70 respondentů. Na třetím místě se umístila možnost c) ne s 21 hlasy. Výsledky jsou velmi pozitivní.

Otázka číslo 9.: Otázka zjišťovala, jestli respondenti tráví volný čas s příslušníky národnostní menšiny.

Tabulka 15: Trávení volného času s příslušníky národnostních menšin

Odpovědi	Počet žáků	Procentuální vyjádření
Ano, často	16	15 %
Ano, občas	48	47 %
Ne	39	38 %
Celkem	103	100 %

Zdroj: vlastní zpracování

První odpověď a) ano, často zvolilo nejmenší počet respondentů, a to 16 žáků. Nejvíce odpovědí získala možnost b) ano, občas, kterou zvolilo 48 respondentů a na třetím místě se umístila odpověď c) ne s 39 hlasy.

Z výsledků lze usoudit, že velký počet žáků často nebo jen občas tráví svůj volný čas s příslušníky národnostní menšiny. Může to být z části zapříčiněno tím, že jsou ubytováni v Domově mládeže a tam všichni mají velké možnosti trávení volného času různými sporty a zálibami, kde se mohou potkávat ve volném čase se spolužáky národnostních menšin.

Otázka číslo 10.: Otázka číslo deset zněla, zda se respondenti setkali ve svém okolí s rasistickým chováním vůči etnickým menšinám. Na výběr byly opět tři možnosti.

Tabulka 16: Rasistické chování v okolí vůči národnostním menšinám

Odpovědi	Počet žáků	Procentuální vyjádření
Ano, vícekrát	45	44 %
Ano, ojedinele	41	40 %
Ne	17	16 %
Celkem	103	100 %

Zdroj: vlastní zpracování

Nejvíce odpovědí získala možnost a) ano, vícekrát, kterou zvolilo 45 respondentů. Následovala odpověď b) ano, ojedinele, kterou zvolilo 41 respondentů. A 17 respondentů zvolilo možnost c) ne. Tyto odpovědi ukazují, že 86 respondentů se setkala ve svém okolí s rasistickým chováním vůči menšinám. Výsledky lze hodnotit jako velmi nešťastné.

Otázka číslo 11.: Otázka sledovala, zda se respondent sám řadí k žákům ze specifických etnických skupin. Pokud ano, jaké má vztahy mezi kamarády. Na výběr bylo pět odpovědí.

Tabulka 17: Řazení se k žákům ze specifických etnických skupin

Odpovědi	Počet žáků	Procentuální vyjádření
Ano, máme velmi dobré vztahy	20	19 %
Ano, máme spíše dobré vztahy	28	27 %
Ano, máme spíše špatné vztahy	4	4 %
Ano, máme velmi špatné vztahy	0	0 %
Ne	51	50 %
Celkem	103	100 %

Zdroj: vlastní zpracování

Největší počet odpovědí získala možnost e) ne, kterou zvolilo 51 respondentů. Následuje odpověď b) ano, máme spíše dobré vztahy, kterou zvolilo 28 respondentů. Na třetím místě se umístila možnost a) ano, máme velmi dobré vztahy s 20 hlasy. Na čtvrtém místě se 4 hlasy se umístila možnost c) ano, máme spíše špatné vztahy. Možnost d) ano máme velmi špatné vztahy, se umístila na posledním místě a nezvolil jí žádný respondent.

Kdyby otázka s číslem jedenáct měla být vytvářena znova, tak by bylo lepší, jí pojmout troch jinak, protože velký počet respondentů u páté otázky zvolilo jinou možnost než, že jsou státní příslušníci ČR. Pouze 6 respondentů uvedlo jinou příslušnost. A v jedenácté otázce 52 respondentů odpovědělo v rámci prvních třech možnostech, že ano, že se řadí sami k žákům ze specifických etnických skupin.

Otázka číslo 12.: Poslední otázka, a to otázka číslo dvanáct, sledovala, jak vnímají respondenti situaci ve třídě. Na výběr byly tři možnosti.

Tabulka 18: Situace (klima) třídy

Odpovědi	Počet žáků	Procentuální vyjádření
Situace mezi žáky mi přijde harmonická	60	58 %
Vnímám tu jisté napětí a nepřátelské vztahy mezi spolužáky	41	40 %
Vztahy mi tu přijdou velmi nepřátelské	2	2 %
Celkem	103	100 %

Zdroj: vlastní zpracování

Nejvíce odpovědí získala možnost a) situace mezi žáky mi přijde harmonická, kterou zvolilo rovných 60 respondentů. Následovala možnost b) vnímám tu jisté napětí a nepřátelské vztahy mezi spolužáky, kterou zvolilo 41 respondentů. Na třetím,

posledním, místě se umístila odpověď c) vztahy mi tu přijdou velmi nepřátelské, kterou zvolili pouze dva respondenti, což lze oprávněně považovat za pozitivní výsledek.

5.6 Pohledy pedagogických pracovníků na problematiku

V rámci zmapování situace na škole bylo úkolem zjistit pohled pedagogických pracovníků na problematiku. Podařilo se oslovit tři pedagogy. Jednoho učitele odborných předmětů a dvě učitelky českého jazyka a občanské nauky. Pro bakalářskou práci je přínosem, že jedna z výše uvedených učitelek je i metodikem prevence. Rozhovory z časových důvodů probíhaly formou písemnou, kdy pedagogové odpovídali písemně na pět předem stanovených otázek. Otázky jsou přiloženy v příloze č. 3. Otázky se týkaly jejich zkušeností se vzděláváním národnostních menšin. Jestli si všimli na škole negativních postojů či šikany vůči žákům národnostních menšin a jaká skupina národnostní menšin je podle nich nejvíce zasažena těmito problémy. Byli tázáni, jak vnímají situaci na škole z hlediska multikulturního soužití. A poslední otázka směřovala na hodnocení, zda jsou opatření, která již škola používá k výchově k toleranci na škole dostačující a co by případně navrhovali zlepšit

Jako první byl osloven učitel odborných předmětů, který vyučuje opravárenství a diagnostiku, technologie aj. Našel čas na zodpovězení několika otázek týkajících se tématu bakalářské práce. Výše uvedený učitel odborných předmětů má bohaté zkušenosti se vzděláváním žáků národnostních menšin. Dříve působil jako vychovatel ve výchovném ústavu a nyní působí šestým rokem na střední odborné škole. Na škole jsou dle jeho názoru nejvíce zastoupeny menšiny Romů, Vietnamců, Mongolů, Rusů. Každá menšina si přináší ze své rodiny své specifické chování a chování ovlivněné kulturní tradicí dané menšiny, které ovlivňuje přístup ke vzdělávání na škole. Ve skrze pozitivní je například u vietnamské menšiny jejich ctížádostivost a pracovitost, k níž jsou doma vedeni, toto se projevuje v jejich školní aktivitě, plnění zadaných úkolů, nasazení a aktivitě ve vzdělávacím procesu. Podobný přístup ke vzdělávání lze vysledovat také u žáků mongolské a ruské menšiny. Tito žáci, jejichž rodiče žijí a pracují delší dobu na území České republiky, se snaží maximálně zapojit do vzdělávacího procesu a dosáhnout vyučení, ale i vyššího stupně vzdělání. Vyučení nebo maturita je pro ně cíl a snaží se pro ně udělat maximum, a jsou k tomu vedeni rodinou a také jsou maximálně podporováni.

Jako konkrétní případ učitel uvedl žáka, jenž se přistěhoval z Ruska ve věku 10 let, musel se naučit česky a dohnat vše co se týče ohledně jazyka a dalších odlišností ohledně vzdělávání u nás. Na škole se začal učit na tříletém oboru jako Kuchař - číšník, vyučil se a poté nastoupil na čtyřletý maturitní obor Mechatronika (dnes Elektrotechnika), jenž také úspěšně dokončil. S těmito menšinami má zatím více méně kladné zkušenosti.

Složitější je to se vzděláváním romské menšiny. Učitel odborných předmětů při odpovědi na otázku čerpá také ze zkušeností, které se opírají o jeho zkušenost i z předchozí praxe, kde jedenáct let pracoval jako vychovatel ve výchovném ústavu pro děti a mládež. Vzdělávání romské menšiny je podle něj stále problémem v celé společnosti. Vše závisí zase a pouze a jen na vzoru rodiny a kopírování vzoru. Jestliže je romská rodina funkční a oba rodiče pracují, snaží se o to, aby i děti dosáhli vzdělání a zapojili se do společnosti jako pracovně funkční a kvalifikovaní pracovníci. Bohužel většina rodin je zvyklá žít ze sociálních dávek, tak takové dítě z těchto rodin vidíte ve škole na začátku školního roku, kdy si vyzvedne potvrzení o studiu a pak do školy dochází, jen když mu hrozí vyloučení na základě paragrafového dopisu, aby nepřišli o sociální dávky. Třetí generace těchto nepracujících od revoluce v roce 1989, dle soudu učitele nemá potřebu tlačit své potomky do vzdělání.

Další otázka se zabývala negativními postoji vůči žákům národnostních menšin na škole. Jestli si jako pedagog všiml těchto postojů a zda se na škole vyskytují případy šikany. Učitel odpověděl v tom smyslu, že ten, kdo uvede, že na jeho škole se šikana nevyskytuje, je dle jeho soudu nerealisticky mluvící člověk, tedy pedagog. Na každé škole se v dnešní době ať chceme nebo nechceme, setkáme se šikanou, a to v různých stupních a v různých podobách. Společnost orientovaná na výkon, rozdílnost a na známkování a „kastování“ do skupin, přináší toto i do školy, kde se toto chování poté přenáší i do vztahů mezi žáky, a toto kolikrát přeroste až v šikanu. Stupně šikany a způsoby jsou různé, ale s čím se setkává stále více je kybershikana, kde žáci na sebe útočí a napadají se přes sociální sítě a pomocí mobilních telefonů. Negativní postoj vůči žákům jiných národnostních menšin jako pedagog zaznamenal po nejvíce u žáků romské menšiny, kteří se snaží svou identitu prosazovat na úkor ostatních žáků a v tu chvíli se stávají neoblíbenými a majorita dokáže zareagovat negativně proti těmto výstřelkům těchto romských žáků. Vykazuje je z kolektivu, útočí na ně slovně a straní se jim. U dalších tyto problémy na škole nezaznamenal a konstatuje, že ať již Vietnamci, Rusové nebo Mongolové se snaží problém vždy vyřešit komunikací a racionální cestou.

Tímto trochu odpověděl na následující otázku, která se zabývá tím, jaká skupina národnostní menšin je dle jeho pohledu nejvíce zasažena těmito problémy. Rozhovor se dále navázal na romskou populaci. Nejvíce problémů s těmito sociálně patologickými jevy zaznamenal právě u romské menšiny, což již částečně popsal v předchozí odpovědi. Zbytek menšin se umí zapojit a splynout s chodem školy a spojit se s majoritou ve vzdělávacím procesu. Romská menšina, což nemůže ovšem paušalizovat, spíše někteří jedinci z této menšiny, mají problém s těmito jevy. Snaží se prosazovat, snaží se ovládat třídní kolektiv ke svému prospěchu, povyšují se nad ostatní, neuznávají ženu jako autoritu. Ničí školní majetek mají problém s kouřením a užíváním alkoholu a jiných psychotropních látek. Tyto jevy se projevují v maximální míře právě u této menšiny.

Další otázka se zabývá multikulturním soužitím na škole. Jak vnímá situaci na škole právě z hlediska multikulturního soužití. Načež odpověděl, že na škole je dle jeho názoru situace ohledně multikulturního soužití na standardu, který je běžný v dnešní době ve společnosti na celém území České republiky. Škola a její chod je jistým odrazem chování a života ve společnosti. Některé moduly chování, které jste si nedokázali představit před dvaceti lety se stávají běžnou součástí dnešního života ve škole. Funkční a spolupracující členové menšin zapadnou a fungují ve vzdělávacím procesu bez problému, nejsou ničím negativním a spíše jsou přínosem pro obohacení dané společnosti ve škole.

Poslední otázka směřuje k opatřením, která již škola používá k výchově k toleranci. Jestli jsou dostačující a případně co by navrhoval zlepšit. Ze začátku je nutné si uvědomit, že se jedná o Gymnázium a Střední odbornou školu, tak si myslí, že opatření jsou trochu jiná na gymnáziu a trochu jiná u nich na střední odborné škole. Na gymnáziu s ohledem na sortu žáků, je těchto opatření potřeba minimálně. Žáci na této škole jsou vlastně výběrem těch „lepších žáků ze základních škol“ a jsou vedeni k toleranci v rámci rodin. Mravní kvality u těchto žáků jsou na dostatečné úrovni a tyto věci není skoro potřeba v rámci gymnázia řešit. Na střední odborné škole je s ohledem na skladbu žáků potřeba řešit problémy s výchovou k toleranci během hodin občanské nauky, během debat a diskuzních fór a besed, které se hojně během školního roku pořádají na škole. Dle jeho názoru je toto na dostačující úrovni, a je jen škoda že někdy nedopadne toto výchovné působení na úrodnou půdu. Návrh na zlepšení: „Pokud selepší společnost,lepší se vztahy mezi lidmi, a to následně mezi žáky.“

Krátký čas na zodpovězení si našla také učitelka češtiny, dějepisu a tělocviku, která na škole působí pátým rokem. Ta také přijde do styku v rámci vyučování s národnostními menšinami. Na otázku, jestli si všimla negativního postoje či šikany vůči žákům národnostních menšin, odpověděla, že se na škole takové postoje vyskytují, ale nemůže však posoudit, zda se to národnostních menšin týká více. Je to zhruba stejné procento.

Další otázka zněla, jaká skupina národnostní menšin je dle jejich pohledu nejvíce zasažena těmito problémy jako je šikana. Učitelka češtiny odpověděla, že nejvíce se na škole vyskytuje menšina romská.

A jak vnímá situaci na škole z hlediska multikulturního soužití? Nevnímá to jako problém. Není snad třída, kde by chyběl někdo z národnostních menšin. Většinou se tito žáci umí prosadit a ve skupině si najít místo.

Její názor, zda opatření, která již škola používá k výchově k toleranci na škole, jsou dostačující a co by případně navrhovala zlepšit je, že každý učitel se snaží vychovávat k toleranci, není to jenom o vedení školy. Možnost ke zlepšení je tu vždy, ale to by se muselo změnit více okolností. Navíc to není jen na nás, ale i na samotném chování zmíněných národnostních menšin.

Čas na zodpovězení otázek si našla i učitelka českého jazyka, občanské nauky a psychologie a metodik prevence. Má nemalé zkušenosti se vzděláváním národnostních menšin. Má třicetiletou pedagogickou praxi. Působila v domě dětí a mládeže, školní družině a na této střední odborné škole nyní působí jednadvacátým rokem. Na otázku týkající se negativních postojů vůči žákům národnostních menšin odpověděla, že z jejího pohledu se negativní postoje a šikana neomezují na žáky z národnostních menšin, sociální skupiny i jednotlivci si agresori vybírají podle jiných kritérií.

Následovala otázka, která zjišťovala, jaká skupina národnostní menšin je dle jejího názoru nejvíce zasažena těmito problémy (šikanou). Metodická prevence odpověděla, že se jedná o Romy, zejména ze sociálně slabých rodin.

Zajímá mě její pohled na situaci na škole z hlediska multikulturního soužití. Metodická prevence uznává, že sociální situace ve škole se jí zdá horší než v předešlých letech, nicméně si myslí, že právě multikulturní soužití není na vině, žáci vnímají spíše sociální rozdíly než ty etnické. Škola má malé pravomoci, bezzubá legislativa, OSPOD zajímají prioritně klienti ze základních škol.

Poslední otázka zněla, jestli jsou opatření, která již škola používá k výchově k toleranci na škole dostačující a co by případně navrhovala zlepšit. Jako metodik prevence na tuto otázku reagovala pohotově, že škola postupuje podle školního řádu. Krizový plán, ona jako metodik prevence, musím přepracovat kvůli GDPR, jako škola ztratili veškeré pravomoci, jediný postup při řešení šikany je odeslat případ na místní oddělení Policie České republiky, postup podle metodického pokynu k řešení šikany je zamezit nebo minimalizovat styk agresora s obětí.

5.7 Minimální preventivní program školy

Opatření v rámci výchovy k toleranci, která již škola používá se nacházejí v minimálním preventivním programu školy, který dostala autorka k nahlédnutí. Zmiňovaný interní dokument školy uvádí, že výskyt sociálně patologických jevů zaznamenává nárůst v celé společnosti, což znamená, že tento problém se začíná stále více dotýkat i žáků školy. Z pohledu školy je důležité začít uplatňovat minimální preventivní program již od prvních ročníků. Prevence se neopírá pouze o poskytování informací o problematice sociálně patologických jevů, ale i o vytvoření nabídky volnočasových aktivit na škole i mimo ni. Veškerá činnost v rámci prevence se týká teoretické výuky, odborného výcviku i domova mládeže s ohledem na zvláštnosti v působení na žáky na jednotlivých úsecích.

Mezi oblasti rizikového chování v minimálním preventivním programu školy se mimo rasismu a xenofobie dále uvádí záškoláctví, projevy agrese a šikany, politický a náboženský extremismus, závislostní chování (tabák, alkohol, omamné a psychotropní látky).

Dle minimálního preventivního programu školy se školní metodik prevence, výchovný poradce a další vyučující, učitelé odborného výcviku a vychovatelé domova mládeže účastní seminářů a přednášek zaměřených na prevenci. S nimi pak seznamují ostatní pedagogické pracovníky. Školní metodik prevence má k dispozici pro vyučující materiály o sociálně patologických jevech, které obsahují různé formy práce s žáky.

Třídní učitelé seznamují rodiče na schůzkách rodičů mimo jiné (záškoláctví, alkohol, cigarety) o problému šikany, zejména jaké důsledky má pro žáky šikanující. Na nástěnkách ve škole výchovný poradce a školní metodik prevence prezentují důležité informace k problematice rasismu, šikany z rasistických důvodů. Metodik prevence má zmapovaná kontaktní centra a ostatní organizace související. V případě nutnosti metodik

školní prevence informuje pedagogicko-psychologickou poradnu, sociální odbory podle bydliště žáka, probační a mediační službu. Vždy podle věku a trvalého bydliště žáka. Pomůže také zařídit odborné konzultace žákům s těmi to problémy, v případě zájmu i jejich rodičům.

Škola úzce spolupracuje s domovem mládeže. Denní režim domova mládeže je nastaven tak, aby podporoval zdravý tělesný i duševní vývoj ubytovaných žáků a dával jim dostatek prostoru pro individuální potřeby. Vedením ke zdravému životnímu stylu se vychovatelé snaží potírat sociálně patologické jevy a nežádoucí chování žáků. Ve své práci se vychovatelé zaměřují na prevenci sociálně patologických jevů jako je kouření, alkoholismus, ostatní druhy závislostního jednání, šikana, agresivita, záškoláctví apod. spolupracují s metodikem prevence a výchovným poradcem a zástupcem ředitele pro výchovu mimo vyučování.

Škola i domov mládeže spolupracují s Policií ČR, Městským úřadem v Podbořanech, s Pedagogicko-psychologickou poradnou v Žatci a ostatními institucemi souvisejícími s problematikou.

Mezi cíle minimálního preventivního programu školy patří v rámci zvýšení odolnosti mládeže proti negativnímu působení nabídky drog a dalších sociálně patologických jevů i multikulturní výchova, ochrana žáků před nevhodnou společností, podpora individuality žáků, posilování sebevědomí žáků. Za tyto cíle zodpovídají vyučující psychologie, občanské nauky, českého jazyka a literatury, výchovný poradce, třídní učitelé, učitelé odborného výcviku, vychovatelé domova mládeže.

5. 8 Návrhy na nová opatření

Na základě dotazníkového šetření bylo zjištěno, že si žáci myslí, že škola se dostatečně věnuje problémům tolerance a multikulturního soužití na škole. Od metodika prevence bylo získáno mnoho informací, co škola může v rámci prevence dělat a jaký je minimální preventivní program školy. Každý žák jistě uzná, že předmětů, které se vyučují klasicky, tedy sezením v lavici je nespočet. Pro žáky jsou nejzajímavější takové vzdělávací metody, které nejsou nudné, a mohou se při takových metodách a aktivitách zapojit. Proto by nebylo od věci nová opatření a metody pro prevenci a pro předcházení vzniku negativních postojů, pojmout kreativně.

Na škole jsou gastronomické obory. V rámci těchto oborů by na škole mohl proběhnout multikulturní týden v oblasti školního stravování. Za normálních okolností je na výběr ve školní jídelně ze tří druhů jídel. Během multikulturního týdne by jedno jídlo z nabídky mohlo být typické jídlo určité země. Přineslo by to zpestření mezi učně gastronomických oborů, kuchyňský personál, tak i pro všechny návštěvníky školní jídelny. Ve stejném duchu by mohl multikulturní týden proběhnout i v oboru cukrařiny.

Jeden z maturitních oborů je ekonomika a podnikání se zaměřením na cestovní ruch, ve kterém se absolventi potom uplatní jako průvodci, delegáti cestovních kanceláří, pracovníci v informačních centrech či na recepcích v hotelích, lázních. Z toho jasně vyplývá, že se budou v rámci své profese neustále setkávat s národnostními menšinami. Mnoho akcí se ve světě organizuje v rámci mezinárodních dnů. V rámci školního roku by se mohlo využít těchto dat: 16. listopadu Mezinárodní den tolerance, 21. března Mezinárodní den za odstranění rasové diskriminace nebo 22. dubna Evropský den akcí proti rasismu. Během kterých by se akce na škole mohly pojmout jako multikulturní den v závislosti na tématu. Když by byla v okolí možnost, tak se žáci mohou zúčastnit například exkurzí, divadelních představení, přednášek odborníků, které se zabývají problémy tolerancí a předsudků. Během výuky českého jazyka nebo občanské nauky se mohou psát různé eseje a vytvářet zajímavé projekty.

Další možností, jak zpestřit výuku, jsou prožitkové interaktivní vzdělávací programy pro žáky i pedagogy. Programy mohou být zaměřeny na oblast prevence rizikového chování nebo na oblast sociálního a osobnostního rozvoje. Je na zvážení školy, zda se v rámci těchto programů nesoustředit jen na žáky, ale také na pedagogy, protože programů pro ně je na trhu také velká řada.

6 Závěr

Cílem bakalářské práce „Výchova k toleranci a metody prevence předsudků a stereotypů v odborném vzdělávání“ bylo pomocí dotazníkového šetření zjistit, jaká je situace v oblasti postojů a tolerance na Gymnáziu a Střední odborné škole, Podbořany, zjistit formou rozhovorů s pracovníky školy, jak oni nahlízejí na situaci ve škole. Dále popsat současná opatření v rámci primární prevence a navrhnout, jakými metodami by škola mohla zlepšit sociální prostředí a vztahy mezi žáky. Byla navržena nová opatření a metody pro prevenci sociálního vyloučení a pro předcházení vzniku negativních postojů. V teoretické části byly vysvětleny pojmy vztahující se k tématu bakalářské práce. Především pojmy postoje, předsudky, tolerance, národ, národnostní menšina, rasismus a multikulturní výchova.

Věřím, že cíle, které byly stanoveny před začátkem zpracování bakalářské práce, se podařilo naplnit. Zhodnocení výzkumných otázek, které byly uvedeny na začátku praktické části bakalářské práce. Na otázku, s jakými národnostními menšinami se žáci a pedagogové ve sledované škole setkávají, bylo zjištěno, že nejvíce zastoupenou skupinou jsou podle pedagogů i žáků Romové. Následují Vietnamci, Rusové a Ukrajinci.

Pro výzkumnou otázku, která se týkala opatření v rámci výchovy k toleranci, která škola uplatňuje, bylo přínosem, že metodik prevence poskytl mnoho informací. Pracovníci školy (školní metodik prevence, výchovný poradce a další vyučující, učitelé odborného výcviku a vychovatelé domova mládeže) se účastní seminářů a přednášek zaměřených na prevenci. S nimi pak seznamují ostatní pedagogické pracovníky. Školní metodik prevence má k dispozici pro vyučující materiály o sociálně patologických jevech, které obsahují různé formy práce s žáky. Třídní učitelé seznamují rodiče na schůzkách rodičů o problému šikany. Výchovný poradce a školní metodik prevence prezentují na nástěnkách ve škole důležité informace k problematice rasismu, šikany z rasistických důvodů. Metodik prevence má zmapovaná kontaktní centra a ostatní organizace související. Škola i domov mládeže spolupracují s Policií České republiky, Městským úřadem v Podbořanech, s Pedagogicko-psychologickou poradnou v Žatci a ostatními institucemi souvisejícími s problematikou. Prevence na škole se neopírá pouze o poskytování informací o problematice sociálně patologických jevů, ale i o nabídku volnočasových aktivit na škole a domově mládeže.

Jak žáci a pedagogové vnímají situaci na škole z hlediska multikulturního soužití? Z pohledu metodika prevence je sociální situace ve škole horší než v předešlých letech, avšak multikulturní soužití není na vině, žáci vnímají spíše sociální rozdíly než etnické. Podobně se vyjádřili i ostatní oslovení pedagogové. Ve škole je situace ohledně multikulturního soužití na standardu, který je běžný v dnešní době ve společnosti na celém území České republiky. Některé moduly chování, které jste si nedokázali představit před dvaceti lety, se stávají běžnou součástí škol. Z pohledů oslovených žáků větší polovina z nich uvedla, že situace mezi spolužáky jim přijde harmonická. Ovšem nemalé množství žáků uvedlo, že vnímají jisté napětí a nepřátelské vztahy mezi spolužáky. Dotazníkové šetření tedy přineslo výsledky, že z pohledu žáků není prostředí zcela harmonické a určitě by se mělo na tom ve škole zapracovat. Škola na sobě může pracovat v rámci nově navržených opatření, která jsou pojmuta kreativnějším způsobem.

Dle postojů, které mají žáci školy k příslušníkům národnostních menšin ovšem dotazníkové šetření dopadlo dobře. Z výsledků je patrné, že velké množství žáků se kamarádí se spolužákem, který je jedincem národnostní menšiny. Také s nimi tráví volný čas. Ovšem z pohledu na stěhování cizinců do České republiky byli žáci rozděleni na dva tábory. Nemálo větší polovina se vyjádřila, že jim stěhování cizinců do České republiky nevádí, ale menší polovina se vyjádřila opačně. Avšak v otázce, zda by měli mít žáci národnostních menšin ve škole stejná práva, jako ostatní žáci, uvedla většina, že ano, což je výborný výsledek. Avšak nadpoloviční většina žáků odpovědělo, že se ve svém okolí setkali s rasistickým chováním vůči národnostním menšinám.

Své znalosti o multikulturní problematice zhodnotili žáci v rámci dotazníkového šetření tak, že nadpoloviční většina dotázaných žáků si myslí, že mají dostatek informací o kultuře a způsobu života národnostních menšin žijících na území České republiky. V podstatě stejný počet žáků si i myslí, že je ve škole věnovaná dostatečná pozornost této problematice.

Vypracování bakalářské práce bylo velkým přínosem, jak pro mě, tak pro školu, kde se šetření uskutečnilo. Práce je pro společnost přínosem, neboť se věnuje aktuálním tématům a věřím, že po přečtení zavede každého čtenáře k zamyšlení nad vlastními postoji, názory a předsudky. Každý jsme členem společnosti, kterou dohromady vytváříme, tak jí pojďme vytvářet co nej přátelštěji, aby se v ní každému dobře žilo.

7 Seznam použitých zdrojů

BITTNEROVÁ, Dana a Mirjam MORAVCOVÁ. *Diverzita etnických menšin: prostorová dislokace a kultura bydlení*. Praha: FHS UK, 2012. Agora (FHS UK), 10. sv. ISBN 978-80-87398-25-8.

Domov mládeže. GSOŠ Podbořany [online]. [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: <https://www.gsospodborany.cz/domov-mladeze/>

FAFEJTA, Martin. *Problémy sociálního soužití v praxi sociální práce: studijní text pro kombinované studium*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3561-9.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-717-8303-X.

HAVLÍK, Radomír. *Úvod do sociologie*. 5. vyd. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1385-7.

HAYESOVÁ, Nicky. *Základy sociální psychologie*. Vyd. 7. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0534-0.

JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-717-8535-0.

JANDOUREK, Jan. *Úvod do sociologie*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-717-8749-3.

KUTNOHORSKÁ, Jana. *Multikulturní ošetrovatelství pro praxi*. Praha: Grada, 2013. Sestra (Grada). ISBN 978-80-247-4413-1.

Minimální preventivní program Gymnázium a Střední odborná škola Podbořany

MIOVSKÝ, Michal, et al. *Prevence rizikového chování ve školství*. Druhé, přepracované a doplněné vydání. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK v Praze a VFN v Praze, 2015. ISBN 978-80-7422-391-4.

MACKO, Vladimír. *Hranice zdravé tolerance*. Psychologie [online]. [cit. 2018-10-25]. Dostupné z: <https://psychologie.cz/hranice-zdrave-tolerance/>

NAVRÁTIL, Pavel. *Romové v české společnosti: jak se nám spolu žije a jaké má naše soužití vyhlídky*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-717-8741-8.

Podbořany. Školství [online]. [cit. 2018-10-25]. Dostupné z: <https://www.podborany.net/mesto-1/skolstvi/>

PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-717-8252-1.

PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie: [sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů]*. 3. vyd. Praha: Portál, 2010. Psychologie (Portál). ISBN 978-80-7367-709-1.

PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-738-7502-2.

PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: teorie - praxe - výzkum*. Praha: ISV, 2001. Pedagogika (ISV). ISBN 80-858-6672-2.

Sčítání lidu, domů a bytů - Analýzy, komentáře: Národní struktura obyvatel - 2011. *Český statistický úřad* [online]. 30.6.2014 [cit. 2018-10-09]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/scitani-lidu-domu-a-bytu-analyzy-komentare>

Služby pro veřejnost. GSOŠ Podbořany [online]. [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: <https://www.gspodborany.cz/sluzby-pro-verejnost/>

ŠIŠKOVÁ, Tatjana, ed. *Menšiny a migranti v České republice: [my a oni v multikulturní společnosti 21. století]*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-717-8648-9.

ŠIŠKOVÁ, Tatjana, ed. *Výchova k toleranci a proti rasismu: [multikulturní výchova v praxi]*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-182-2.

TOLLAROVÁ, Blanka, Marie HRADEČNÁ a Andrea ŠPIRKOVÁ. *Jsmo lidé jedné Země: program prevence xenofobie a rasismu*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0376-6.

TRPIŠOVSKÁ, Dobromila a Marie VACÍNOVÁ. *Sociální psychologie: vybraná témata*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2007. ISBN 978-80-86723-30-3.

Vláda České republiky. Národnostní menšiny [online]. [cit. 2018-2-26]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rnm/mensiny/narodnostni-mensiny-15935/>

Vláda České republiky. Stanislav Štech [online]. [cit. 2018-3-10]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/stanislav-stech-157642/>

WOLF, Josef. *Lidské rasy a rasismus v dějinách a v současnosti: člověk a jeho svět II*. Praha: Karolinum, 2000. Učební texty Univerzity Karlovy v Praze. ISBN 80-246-0099-4.

Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

Zákon č. 561/2004 Sb. Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

Zákon č. 273/2001 Sb., Zákon o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů.

8 Seznam tabulek

Tabulka 1: Počet respondentů.....	31
Tabulka 2: Věkové rozptýlení respondentů.....	31
Tabulka 3: Počet žáků dle ročníků a oborů	33
Tabulka 4: Žáci oborů s výučním listem	34
Tabulka 5: Žáci oboru s maturitou.....	34
Tabulka 6: Žáci nástavbového studia	35
Tabulka 7: Počet příslušníků ČR oproti počtu cizinců	35
Tabulka 8: Pohled na národnostní menšiny dle zkušeností žáků	36
Tabulka 9: Dostatek informací o kultuře a způsobu života národnostních menšin žijících na území ČR	37
Tabulka 10: Dostatečná pozornost rasovým a etnickým otázkám na škole	38
Tabulka 11: Sezení v lavici se spolužákem z národnostní menšiny	38
Tabulka 12: Stěhování cizinců do ČR	39
Tabulka 13: Stejná práva ve škole žáků národnostních menšin	40
Tabulka 14: Kamarádství s příslušníky národnostních menšin	40
Tabulka 15: Trávení volného času s příslušníky národnostních menšin	41
Tabulka 16: Rasistické chování v okolí vůči národnostním menšinám	42
Tabulka 17: Řazení se k žákům ze specifických etnických skupin	42
Tabulka 18: Situace (klíma) třídy	43

9 Seznam obrázků

Obrázek 1: Logo školy.....	27
----------------------------	----

10 Seznam příloh

Příloha č. 1: Analýza národnostní struktury obyvatel v letech 2001 a 2011 Českého statistického úřadu z roku 2014

Příloha č. 2: Dotazník pro žáky školy

Příloha č. 3: Otázky pro rozhovor s pedagogy

Přílohy

Příloha č.1.: Analýza národnostní struktury obyvatel v letech 2001 a 2011 Českého statistického úřadu z roku 2014

Obyvatelstvo podle národnosti v letech 2001 a 2011

Národnost	2001		2011		Index 2011/2001 v %
	abs.	v %	abs.	v %	
Obyvatelé celkem	10 230 060	100,0	10 436 560	100,0	102,0
v tom:					
Osoby hlásící se k jedné národnosti	10 044 255	98,2	7 630 246	73,1	76,0
v tom:					
česká	9 249 777	90,4	6 711 624	64,3	72,6
moravská	380 474	3,7	521 801	5,0	137,1
slezská	10 878	0,1	12 214	0,1	112,3
slovenská	193 190	1,9	147 152	1,4	76,2
polská	51 968	0,5	39 096	0,4	75,2
německá	39 106	0,4	18 658	0,2	47,7
romská	11 746	0,1	5 135	0,0	43,7
maďarská	14 672	0,1	8 920	0,1	60,8
vietnamská	17 462	0,2	29 660	0,3	169,9
ukrajinská	22 112	0,2	53 253	0,5	240,8
ruská	12 369	0,1	17 872	0,2	144,5
ostatní	40 501	0,4	58 289	0,6	143,9
Osoby s dvojitou národností	12 978	0,1	163 648	1,6	1261,0
v tom:					
česká a moravská	.	.	99 028	0,9	x
česká a slovenská	2 783	0,0	17 666	0,2	634,8
česká a romská	698	0,0	7 026	0,1	1006,6
česká a německá	.	.	6 158	0,1	x
ostatní kombinace	9 497	0,1	33 770	0,3	355,6
Neuvedeno	172 827	1,7	2 642 666	25,3	1529,1

Příloha č. 2.: Dotazník pro žáky školy

Dobrý den, jmenuji se Libuše Šponiarová a ráda bych Vás požádala o vyplnění dotazníku pro mou bakalářskou práci. Vyplnění je zcela anonymní. Za vyplnění dotazníku předem děkuji.

1.) Jste: muž žena 2.) Kolik je Vám let: .....3.) Jste v ročníku: 1. ročníku 2. ročníku 3. ročníku 4. ročníku

4.) Studujete (doplňte obor):

Učební obor: .....

Maturitní obor: .....

Nástavbové studium: .....

5.) Jste:

Státní příslušník ČR

Cizinec žijící v ČR ..... (doplňte příslušnost)

6.) S jakými národnostními menšinami jste se setkali či se setkáváte ve škole nebo je znáte z médií? (označte křížkem)

	Znám osobně	Znám z médií	Neznám
Asiaté			
Ukrajinci			
Rusové			
Romové			
Slováci			
Arabové			

7.) Označte křížkem odpověď, se kterou souhlasíte.

	Rozhodně ano	Spíše ano	Spíše ne	Rozhodně ne
Myslíte si, že máte dostatek informací o kultuře a způsobu života národnostních menšin žijících na území ČR?				
Je na škole věnována dostatečná pozornost rasovým a etnickým otázkám?				
Chtěli byste sedět v lavici se spolužákem z národnostní menšiny?				
Vadí Vám, že se do České republiky stěhují cizinci?				
Měli by mít žáci národnostních menšin ve škole stejná práva jako ostatní žáci?				

8.) Kamarádíš se ve škole s příslušníky národnostní menšiny?

- a) Ano, patří mezi mé nejlepší kamarády.
- b) Ano
- c) Ne

9.) Trávíš volný čas s příslušníky národnostní menšiny?

- a) Ano, často
- b) Ano, občas
- c) Ne

10.) Setkal/a ses ve svém okolí s rasistickým chováním vůči etnickým menšinám?

- a) Ano, vícekrát
- b) Ano, ojedinele
- c) Ne

11.) Řadíte se Vy sami k žákům ze specifických etnických skupin? Pokud ano, jaké máte vztahy mezi kamarády?

- a) Ano, máme velmi dobré vztahy
- b) Ano, máme spíše dobré vztahy
- c) Ano, máme spíše špatné vztahy
- d) Ano, máme velmi špatné vztahy
- e) Ne

12.) Jak vnímáte situaci ve třídě (klíma třídy)?

- a) Situace mezi žáky mi přijde harmonická
- b) Vnímám tu jisté napětí a nepřátelské vztahy mezi spolužáky
- c) Vztahy mi tu přijdou velmi nepřátelské

Příloha č. 3.: Otázky pro rozhovor s pedagogy

1. Jaké máte zkušenosti se vzděláváním národnostních menšin?
2. Všiml/a jste si negativního postoje vůči žákům národnostních menšin (vyskytují se ve škole případy šikany)?
3. Jaká skupina národnostní menšin je dle Vás nejvíce zasažena těmito problémy?
4. Jak vnímáte situaci na škole z hlediska multikulturního soužití?
5. Jsou podle Vás opatří, která již škola používá k výchově k toleranci na škole dostačující? Případně co byste navrhovali zlepšit?